

VII (1923).

DERIV.. *Ranca* (?) *A ranc de* 'a pretext de' men. (?) (Camps Merc, *Folkl* II, 70). *Rancall*; *rancallar*; *rancallós*, veg supra. *Rancallament Rancar Rancellar i rancellós*: errors de lectura per *-allar, -allós* (Labèrnia, 1840). *Ranquejar* [fi S. XIII]: «En la grasa --- gità l daval, e d'aquí enant, él ranquejà mot», *VidesR*, fº 107r1 (= *ranquejà* ms. B, *claudicavit* orig., n. 5); «lo cavaller, ab gran treball, se levà de terra e, *ranquejant*, que en altra manera no s podia moure ---», *Curial* (NCI II, 79). *Arranquera* 'malaltia de les potes dels bovins i ovins' en aranès central (Aubert), a Betrén igual o *patèra*, que és com es diu també a Bielsa (AlfSchmitt, *Termin Past Pyr-Centr*, 84). *Rancolós Rancunya Ranquejar, ranquer*.

Ranegoll (řanəgól) 'marrà que té els testicles dins el ventre' a Manacor (BDLC VII, 155), «boc que té un senyal més gros que l'altre, però tots dos visibles» a Santanyi (BDLC IX, 190); Spitzer, *Lexik*, 114. És clar que hi ha relació amb *ranc* i tot el seu grup, i més n'hi ha amb el *rancall* 'toro mal castrat' que hem vist en JRoig, i amb el leonès SE. *rencallo* 'rencoso, que tiene un solo testículo visible' (SzSevilla, *Cespedosa*, RFE xv, 153); encara que més de lluny n'hi ha també amb el roms. *řanaciu* 'castrat a mitges', 'mogut, calent' («geil»), sobre el qual Gamillscheg rebutja l'etim. germ. de Puşcariu (*Dacorom* II, 603ss.), remetent a *Dacorom* III, 768-9.

Pel que fa al mot mallorquí és clara la connexió amb el trasm. *rancolho*, ast. *rancoyu*, andal. *rencojo* 'mal castrat', 'mancat d'un testicle', i bret. mj. *ran-goul* (-oullar) 'eunuc', dels quals aplego dades en el DECH IV, 873a50ss, relacionant-los amb el gall. *arran-gallo* 'plepa', 'mal incurable'.¹ La ó de la major part d'aquestes formes obliga a veure-hi el ll. cōLĒUS 'testicle', en una forma o altra; i d'altra banda no solament el fet de ser de Mall, sinó la -l (i no -yl o -z) de la forma catalana, i els altres detalls fonètics obliguen a pensar en un mossarabisme mallorquí. En fi hi ha el basc *arakoil, arkoil, arrakoil* «monorchide», propi dels dialectes basc-fr. (Lhande i *Supl* d'Azkue).

Encara que pugui semblar una combinació rebuscada, el conjunt quasi obliga a admetre que amb el nostre tipus germànic se sumà aquí un ll. vg. *ŪNICŌLĒUS 'd'un sol testicle' (format com UNICORNEUS, *univalvus*, *unimamma* etc.), que per una banda passaria a **unin-coleu* (řtopag. nasal, d'on dissim. *URINCOLEU, cf. *alicorn, ulmama* etc.), i d'altra banda hi hauria combinacions diverses amb els derivats del germ. RANK estudiats. Notem que, tant en mallorquí com en basc, es mantindria encara la vocal de *UNICOLEUS entre la -N i la -C.

En fi també existeixen unes variants d'aquest adj. en gascó, quasi omès el dels Pirineus centrals: en una àrea total que segons l'ALGc. (IV, m. 1143), comprèn tot l'Arieja gascó, el Coserans, Aran, Luixon i valls de Louron i Aura, en part designant el cap de bestiar mancat d'un testicle ('monòrchide') en part aquell que està sense testicles (aparents, fora del ventre, 'criptòrchide'). En dues variants: a) amb -n- (ti-

pus *rangoulh*) a l'Arieja i Coserans; i b) sense -n-: tipus *recoub/roucoub* (i en algun lloc *roucoum*, sens dubte per contaminació de *vaco racouno/roucouno* 'vaca eixorca', tipus diferent), el qual és propi d'Aran, Luixon i Quate-Vats. Hi ha una variant *articoub*, exclusivament a l'arcaic i reculat parlar d'Aragnouet —dalt de la vall d'Aura— que sembla remuntar a un tipus RET(IN)E-COLEUM 'reté el testicle', i sembla obligar a comptar amb la probabilitat que en la variant sense -n- s'hagi barrejat també aquesta formació. Resorgeix encara quelcom d'anàleg (*ringou, ri(u)le*) en punts esparsos del Nord gascó (Agenès, Albret, Medoc), que pot resultar de derivació retrògrada o d'encreuament amb el sinònim mossàrab *siscle, -cló* (V. ací SICLÓ), també existent en zones gascones adjacents, de més al SO.

CPT : *Anar ranca-sega*: AMAlcover li dóna el sentit de 'anar coixejant' (fig); «si 'm veis que vaig *ranca-sega*, / ben diferent d'altres temps, / i faç esforços suprems, / com un mariner que es nega / --- / PdAPeunya (*Po Pop*, 67); «finalment un y altre comensaren a anar *rancassega*» en la *Rond de Rond* de TAguiló (1815). Com a component 1 s'imposa *ranc*, pel sentit i forma; el 2 no estic segur que sigui del verb *seguir*, però així ho suggereix la combinació amb un altre terme de moviment (a la manera de *puja-i-baixa, va-i-ve*): potser ja d'herència mossàrab, dos imperatius, 'ranqueja-segueix' (ll. vg. SEQUE = ll. cl. *sequere*).

Anar a peu rancot 'a peu coix' Confient (AlcM); *caminar a peu ranquet* 'amb un sol peu' ribag. (Navarro, *CongrLICat*, 22): és el joc que comunament es diu 'a peu-coix' o 'a l'eixarranca'; en força parlars occitans és a *pè-ranquet* gc. (Palay), *pè-ranquet* o *parranquet* «cloche-pied» Tolosa (Doujat-Visner), aranès a *pařanķét* (*Voc. Ar.*), Lauraguès al *pèd-ranquet* id. (Fourès, RLR xxxv, 273), Roergue al *pàrranquet* id. (Vayssier).

¹ Trasmontà *rancólho* «mal castrado», RLUx XIII, 123. També gascó oriental: *rangúř* «avec un testicule» en el Coserans (Castillon, Usto, Seix, Saurat), Rohlfis, RLiR VII, 166.

Rancall, rancalla, rancallejar, rancallós, rancar, ranca-sega, V. ranc Rancejar, V. ronser, ranci

RANCI adj., i RANCOR, 'ressentiment tenaç, envellit', vénen respectivament dels ll. RANCIDUS 'ranci', i RANCOR, -ORIS, 'rancio', 'sentiment pertinaç', derivats tots dos de RANCĒSCĒRE 'enrancir-se, mostrar rancio'. □ 1.^a doc : tant *ranci* com *rancor* i *rancura* ja apareixen en el primer segle literari.

El resultat fonètic normal de RANCIDUS, -řDA, fou de primer **řanceu/řancea*; però com que el femení era d'ús més freqüent (*mantega, pell, oliva, nou, ameilla, idea* i, en particular, *cansalada, řancia*), el pas fonètic de -ea a -ia, aviat es generalitzà en el femení: «un corter de carnalada de Vic, vey e řancia» en un inv. de Vic, 1413, DAG; «pendràs nous řansies ---» en el *Flos Medicinæ* del S. xv (AlcM). Aviat se'n comunicà la i al masculí; però per compromís amb la